

ЗГАДКІ ПРА ВАЛЬТЭРА ЦЮМЛЕРА Ў ТУТЭЙШЫХ КААРДЫНАТАХ

Вальтэр Цюмлер... Адно з цікавых літаратурных знаёмстваў апошняга часу.

Яго прыезд у Мінск дапамог арганізаваць Нямецкі культурны цэнтр імя Гётэ на чале са спадарыняй Верай Багальянц. Гэта было ў непагодным лістападзе 1996 г., у час II Міжнароднага паэтычнага свята “Час і Месца”.

Мы — творчая моладзь, наву-

коўцы, выкладчыкі — сабраліся ў Нацыянальнай бібліятэцы, ва ўтульнай зале, упрыгожанай фантастычнымі карцінамі мінскага мастака Дзмітрыя Сурыновіча. У залу ўвайшоў высокі, спакойны малады чалавек, прыязны, з адкрытым тварам. Ён быў яшчэ не знаёмы публіцы. А побач — многія пазналі рускую паэтку з Масквы Вольгу Седакову, якая ўжо адной-

чы прыязджала ў Мінск і моцна ўразіла сваімі “натурфіласофскімі” вершамі мясцовых прыхільнікаў сур’ёзнай паэзіі.

Паэтаў прадставілі прысутным, і вечар пачаўся. Яны — спачатку Вольга, а потым Вальтэр — пазнаёмілі нас з узвышанымі, адухоўленымі вобразамі кожны сваёй паэзіі, якія ў нечым галоўным, істотным падаліся нам па-

добнымі. Магчыма, гэта глыбокая рэлігійнасць, тэалагічны роздум аб першаасновах жыцця, вера ў лепшае — прыроднае, натуральнае, простае — у чалавеку. А дапамаглі загучаць вершам нямецкага паэта па-беларуску Васіль Сёмуха і Алесь Разанаў. Тады, на вечары, адразу падумалася аб невыпадковасці і гэтае творчае сустрэчы — Разанаў і Цюмлер. Перагукваюцца, узаемадзейнічаюць у бязмежнай патэтычнай прасторы нават назвы іх кніг: “Шлях-360”, “Знакі вертыкальнага часу”... — і “Над доўгай гарызанталлю” Цюмлера.

На другі дзень В. Цюмлер пра-

чытаў нам даклад “Мастацкае тварэнне і тэалагічнае вымярэнне”, які быў напісаны спецыяльна да гэтага прыезду ў наш горад. Паэт патлумачыў, што ў сваёй літаратурнай практыцы ён свядома разводзіць у супрацьлеглыя бакі паняцці “ўзнёслага” і “прыгожага” (апошняе ён слухна лічыць сцягам сучаснай маскультуры) і выкарыстоўвае пераважна “ўзнёслае”, якое недзе нават мяжуе з “жахлівым”. Такім чынам адбываецца вяртанне свядомасці да трансцэндэнтнага. У наш час аўра першага плоду мастацтва разбурана канвеерам рэпрадуцыравання. Але яна аднаўляецца ў эстэтыцы

высокага да “жахлівага” (трансцэндэнтнага). З другога боку, адзначыў Цюмлер, мастацтва падсцерагае небяспека стаць гнастычным, калі яно поўнасю адмовіцца ад прыроднага, натуральнага, уласцівага кожнаму чалавеку ад нараджэння. Нават само паняцце рэлігійнасці ці, словамі паэта, “тэалагічнае вымярэнне” ён закладае ў свае творы як бы *інкогніта*. Яно можа быць вызначана іншымі словамі: смага, прага, імкненне... У пэўным сэнсе, тэалагічныя веды — дагматычныя і таму небяспечныя.

Не трэба было сумнявацца, што пасля даклада адбудзецца

цікавы дыспут. Так яно і здарылася! У адказе на адно з пытанняў нямецкі госць прызнаўся, што даклад, прачытаны ў Беларусі, станецца натуральнай часткай яго больш аб'ёмнай тэарэтычнай працы. Дарэчы, Вольга Седакова ў час дыспуту слухна заўважыла, што тэхніка, сапраўды, прывучае нас бачыць рэч “закрытай”, гатовай для карыстання, а мастацтва — “адкрытай”, незавершанай, жывой. І што ва ўсходняй (прынамсі, праваслаўнай) традыцыі “ўзнёслае” і “прыгожае” так шырока не развядзяцца і не супрацьпастаўляюцца, а часта супадаюць.

Пасля дыспуту некаторыя рускія і беларускія літаратары былі запрошаныя на заградную вілу спадара Зусмановіча, на святочную вячэру, дзе павінен быў адбыцца і невялікі паэтычны канцэрт у гонар паэтаў-гасцей. Нас доўга везлі па начным лесе, бо мы збіліся з дарогі. Па некалькі разоў мы вярталіся на адно і тое ж месца. Як у працяг нядаўняга паэтычнага дыспуту — мы здолелі на сабе адчуць “жахлівасць” і адначасова “ўзнёсласць”, паэтычную ўзвышанасць таго моманту. Моманту, расцягнутага да Вечнасці, “размазанага” па ўсёй паверхні каардынатаў жыцця! Мне прыпомніўся верш

Янкі Купалы “Паязджане”, напісаны ім у Смаленску ў канцы 1918 г., у час акупацыі Беларусі кайзераўскімі войскамі:

*...Ўбездарожжа, ўбеспрыстанне
Едуць, едуць паязджане.*

Я сказала маім прыціхлым суседзям па мікрааўтобусе (а гэта былі немцы — супрацоўнікі Нямецкага культурнага цэнтра імя Гётэ), што ў беларускай міфалогіі і літаратуры ёсць такі сюжэт пра ўдзельнікаў вясельнай дружыны, якія, зачараваныя, блукаюць у зімовай прасторы і ўсё не могуць ані вярнуцца, ані даехаць...

Нарэшце мы даехалі да вялікага, прыгожага дома. У ім было цёпла. Нас там чакалі. У гасцёўні гарэў агонь у каміне. У чырвоным куце стаяў вялікі стол, засланы белым абрусам, са смачнымі святочнымі стравамі...

Паэтычны канцэрт вёў паэт Дзмітрый Строцаў. Ён жа — аўтар і самой ідэі паэтычнага свята “Час і Месца”, адзін з актыўных арганізатараў яго. Вершы гучалі па-руску і па-беларуску. Акрамя мяне, з беларускіх паэтаў у канцэрце прыняла ўдзел і Галіна Дубянецкая.

У час гутаркі з Вальтэрам Цюмлерам (на жаль, з дапамогай пе-

ракладчыка) я спыталася, чаму ў назвах ягоных дзвюх кніг — вобраз “гарызанталі”: “Над доўгай гарызанталлю” і “Вузкі пасак урадлівай зямлі”. Да прыкладу, у нашай беларускай паэзіі паэты больш шануюць “вертыкаль”. Яны бясконца лётаюць на неба. Нават у пачатку 90-х гадоў як бібліятэкар я заўважыла, што многія кнігі вершаў аздабляліся выявамі крылатых істотаў... Цюмлер адказаў, што ён не адмаўляе ідэі “вертыкалі”, проста ў сваёй творчасці выкарыстоўвае больш блізкую, натуральную для яго жыццяўспрымання “рысу”. Ён мяркуе, што натуральнае чалавечае жыццё па-

вінна разгортвацца па “гарызанталі”, тут і сёння.

У канцы вечарыны, па просьбе Цюмлера, я пазнаёміла яго з некалькімі невялікімі вершамі са сваёй кніжкі “Ластаўка ляціць...”, якую — як “паэтычны пашпарт”! — прыхапіла з сабой. Вусны падрадкоўнік тут жа рабіў перакладчык Уладзіслаў Л., вялікі дзякуй яму! Вальтэра яны зацікавілі, і ён пакінуў мне свой берлінскі адрас.

На Каляды я адаслала яму, як дамовіліся, 12 сваіх вершаў з падрадкоўнікамі на дзвюх мовах і віншавальную паштоўку... У адказ Вальтэр Цюмлер прыслаў мне

сваю кнігу. Яна вызвалілася з ахоўных апранах спецыяльнага (гэта ж немцы!) “пульхнага” канверта — не вялікая, не маленькая, злёнага колеру, на клапане вокладкі партрэт аўтара...

“Вузкі пасак урадлівай зямлі”... Як гаварыла Вольга Седакова, мастацтва прывучае нас бачыць рэчы “адкрытымі”, незавершанымі, рухомымі ў часе і прасторы (і тым самым — амаль няўлоўнымі для аднаразовага практычнага выкарыстання, вычэрпвання, смерці?..). У паэткі ёсць цудоўныя радкі, якія, у вольным перакладзе на беларускую мову, гучаць так:

*...Ты гары, нябачнае польмя...
Ты гары, перадавай вестку...*

І хіба не ў захаванні сувязі, не ў магчымасці перадаць вестку — сутнасць культуры? Ад сэрца да сэрца, ад зямлі да зямлі — скрозь, назаўжды, па ўсіх каардынатах.

Цікава дадаць, што раней, у адным са сваіх інтэрв’ю Вольга Седакова прызналася, што адчуванне прыродных стыхій знакамітым немцам Гётэ — роднаснае, блізкае ёй. Гэта значыць — “як сэнсаў, як ладу”.

... У гэты адзін фантастычны “вузел” аказаліся завязанымі шмат

вядомых літаратурных імёнаў: Гётэ, Седакова, Цюмлер, Разанаў, Купала, Сёмуха (перакладчык Гётэ на беларускую мову)... Дарэчы, колькі дзесяцігоддзяў таму яшчэ Іван Навуменка ў кнізе “Янка Купала. Духоўны воблік героя” аргументавана выявіў тыпалагічныя паралелі асобных вобразаў і сцэн у Гётэ і Купалы.

Вось такія атрымаліся мае згадкі пра спатканне і ростань з нямецкім паэтам Вальтэрам Цюмлерам. Пярэстымі, са звiлістымі лініямі, паўторам элементаў — як тканы “заходне-ўсходні дыван”.

Людка СІЛЬНОВА